

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

Gervai Imre artista: A magyar artisták szervezeti életének rövid leírása* 2. rész

1948-1949.

A Népművelési Minisztérium megalakulásával a Színházi Főosztályon belül létrejött a cirkuszosztály, amelynek vezetője Gál Péter és artista-előadója Blahut Pál volt. Megindultak a viták az artistaművészet elvi kérdései felett. (19. o.)

Következett az államosítások időszaka és ezzel a szórakoztató vállalatok államosítása. Az állami szervek a Szakszervezetet bízták meg az államosítás gyakorlati lebonyolításával.

Előszörre 1949-ben a Fővárosi Nagycirkuszt, a Fővárosi Varietét és a Kamara Varietét államosították. Gazdájuk a Fővárosi Tanács, az első artistaigazgató pedig Barton Nándor lett.

1950-ben az államosítás második lépcsőjeként köztulajdonba kerültek az összes utazócirkuszok.

A cirkuszok államosításának nem az volt a célja, hogy a jelentéktelen, kis komédiás családoktól elvegye a kereseti lehetőséget, hanem, hogy a cirkuszművészet is egységes, állami kultúrpolitikai irányítás alapján fejlődjen tovább. A Népművelési Minisztérium az első állami cirkuszvállalat megszervezésével és vezetésével a Szakszervezet titkárát, Simonyi Frigyeszt bízta meg. Ezután Vidéki Népszórakoztató Vállalat néven megalakult az első magyar állami kezelésben lévő szórakoztató vállalat, amely már az első szezonban, 1951 nyarán 11 utazócirkuszt üzemeltetett.

Ebben az évben fordult elő magyar artisták történetében először, hogy a fent említett vállalatnál az összes artista szezon-elhelyezkedéshez jutott.

Ebben az időben a Szakszervezetet többször átszervezték, hol szakmai tagozat, hol szakmai bizottság néven végezték feladatukat.

Az összpontosított Művészeti Dolgozók Szakszervezete megalakulásával az artista tagozat elnöke társadalmi munkában látta el feladatát a választott vezetőséggel és egy titkári teendőket végző adminisztrátorral.

1951-1955.

Ebben az időszakban az artista tagozat Gervai Imrét választotta meg az elnöki funkcióra és baross Blanka végezte a teljes adminisztrációt szintén társadalmi munkában. Természetesen, amint a Szakszervezetnek a magánvállalkozók helyett az állami vállalattal kellett tárgyalnia, a szakszervezeti mozgalom jellege is azonnal megváltozott. Most már nem kellett életre-halálra szóló harcot folytatni a saját érdekeiket foggal-körömmel védő kapitalista igazgatókkal és szövetségükkel, hanem baráti és elvtársi módon kellett érvényt szerezni a kollektív szerződés és a munka törvénykönyve előírásainak. Mindentől függetlenül számos újabb probléma vetődött fel és ezek megoldása során a fiatal szakszervezetnek ismét bizonyítania kellett, hogy mindenkor az artisták jogos követeléseinek szószólója. (20. o.)

A Szakszervezeti Bizottság létrehozta és kiépítette a bizalmi hálózatot, minden társulatnál megválasztotta az üzemi bizottságokat és a legkisebb egységnek is volt szakszervezeti bizalmija, aki összekötő szerepet töltött be a társulat és a Szakszervezet között.

A szakszervezeti tagok felbecsülhetetlenül sok társadalmi munkát végeztek a Szakszervezeten belül, ezenkívül

éveken keresztül végezték el a cirkusz építésének és bontásának nehéz fizikai munkáját társadalmi munkában a Vidéki Népszórakoztató Vállalatnál. Ebben az időben a Mozivarieté teljes adminisztrációját szintén társadalmi munkában látták el a különböző bizottságok.

A Szakszervezet feladatául tűzte ki a nemzetközi kapcsolatok megteremtését is. A Kultúrkapcsolatok Intézetéhez fordulva vázolta az artistaművészet nemzetközi jellegét és felhívta figyelmét arra, hogy ez a művészeti ág külföldi kapcsolatok nélkül elsorvad. A Kultúrkapcsolatok Intézete szívesen foglalkozott az artistacserék lebonyolításával és a szakszervezet kérésére a szocialista államokkal kötött minden kultúracsere-szerződésbe beiktatta az artistaművészet cseréjét is.

Így tehát a Kultúrkapcsolatok Intézetének köszönhetjük, hogy a terület Csehszlovákiával, a NDK-val, majd a Szovjetunióval kapcsolatot tudott teremteni.

Az artisták tanulni vágyása előtt megnyíltak a Népművelési Minisztérium kultúriskolái is, 80 artista vehetett részt egy-két hónapos bentlakásos és fizetés-térítéses kultúrtaanfolyamon.

A Szakszervezet Vezetősége ekkor elérkezettnek látta az időt, hogy – szezonjellegű szerződtetések helyett – sikraszálljon az artisták állandó foglalkoztatása érdekében.

A vállalatok ezzel egyetértettek és Barton Nándor artistaigazgató a nyári időszakban kollektív számok létrehozásával, valamint a Kamara Varietében az artista-műsor kéthetenkénti váltásával segítette ezt az akciót, amely jelentősen csökkentette az artisták munkanélküliségét.

A Vidéki Népszórakoztató Vállalat téli időszakban ugyanebből a célból országjáró staggione-kat indított. Így ebben az időszakban az artisták évi átlag-foglalkoztatottsága már elérte a 8 hónapot.

1952.

A Szakszervezet ismét egy olyan mozgalom élére állt, amely az artisták szakmai, művészi és létfenntartási problémái megoldásának egyetlen lehetőségét jelentette. (21. o.)

Harcot indított az artisták állami státuszba vételének megvalósításáért.

Ebben az időben a Népművelési Minisztérium cirkuszosztályán már Fekete Lajos és Heitz György képviselték a cirkuszművészet ügyeit. A fent nevezettek egyetértettek a Szakszervezet kívánságával és közös terveket dolgoztak ki egy központi irányítás alatt álló vállalat létrehozásáért.

Ez a terv magában foglalta az artisták művészeti fejlődésének legfontosabb tényezőit

A központosításnak egyik döntő akadálya volt, hogy a Vidéki Népszórakoztató Vállalat a Népművelési Minisztérium irányítása alá tartozott, a Fővárosi Nagycirkusz és a Kamara Varieté a Fővárosi Tanácsé volt. Az egységes vállalat létrehozásához az összes cirkusz és varieté-jellegű szórakoztató üzemekre szükség volt, hogy az artisták elhelyezése és egyéb problémáinak megoldása egy kézben legyen. Ebből a kettősségből adódóan sokféle érdek ütközött össze.

A Népművelési Minisztérium hajlandó volt a Vidéki Népszórakoztató Vállalatot beolvasztani egy központi szervbe, a Fővárosi Tanács viszont ragaszkodott a Fővárosi Nagycirkuszhoz és a Kamara Varietéhez, minthogy a két vállalkozás évi egymillió forintos nyereséget jelentett.

Az Artista Szakszervezet azért az elvált harcolt, hogy annak a nyereségnek, amelyet a Fővárosi Nagycirkusz az artistákon keresztül profitál, a nélkülöző artisták gazdasági és művészeti felemelkedését kell szolgálnia.

1953.

A Szakszervezet vezetői – fűtve a nagy feladat végrehajtásának magasztos gondolatától, valamint élve a Népművelési Minisztérium egyetértésével és segítségével – Ponciustól Pilátusig (a Fővárosi Tanácstól – Minisztertanácsig) minden fórumot megjártak, hogy igazuknak érvényt szerezzenek. Kihallgatást kértek a Fővárosi Tanács helyettes vezetőjétől, Pesta Lászlótól. Szenvedélyes hangnemben előadták, hogy minden nap, amellyel a Fővárosi Tanács késlekedik a Fővárosi Nagycirkuszt és a Kamara Varietét egy központi cirkuszi szerv részére átadni, az artisták szájából veszi ki a kenyeret. A Szakszervezet által létrehozott – kizárólagosan a státusz kérdésével foglalkozó – külön bizottság felelősséggel jelentette ki, hogy amennyiben a Tanács tovább vonakodik a kérdést megoldani, kénytelenek lesznek „sztrájkot” hirdetni és a Kamara Varietében az artistaszámok már aznap este nem fognak fellépni. Ezt a helyszínen Lukács Ferdinánd, aki abban az időben a Kamara Varietében dolgozott (1 és ¼ Lukács) megerősítette. (22. o.)

Pesta László elvtárs megdöbbenéssel hallgatta ezeket a kijelentéseket és látván, hogy nagyon elszánt és igaz ügyért harcoló emberekkel áll szemben, engedett a kérésnek.

A Szakszervezet és a bizottság megingathatatlanul ragaszkodott ahhoz, hogy az új vállalat 320 artista-státusszal alakuljon meg. Ezt követően a Szabad Nép hasábjain megjelent az „Artisták problémáiról” c. drámai hangú cikk, amely az olvasóközönség elé tárta, hogy a jó hírnévnek örvendő és a közönség által kedvelt artistaművészet képviselőinek a sok ígéret ellenére nincs lehetőségük a megélhetésre és a művészeti ág továbbfejlesztésére. Ez a cikk lökést adott az egész ügynek, mert amikor az artista küldöttség felkereste a Minisztertanácsot, már nyitott kapukat talált.

Révai József népművelési miniszter egy kollégiumi ülésen félreérthetetlenül kijelentette, hogy egyetért a központosított Cirkuszvállalat létrehozásával és ezen belül az artisták állami státuszba vételével. Kende István, a Népművelési Minisztérium Színházi Főosztályának vezetője utasította a cirkuszosztályt, hogy a vállalat és a művészeti fejlesztés már elkészült terve alapján lásson hozzá a vállalat konkrét megalakításához. A Szakszervezet különböző bizottságok létrehozásával megadott minden segítséget és számos népszerűtlen feladatot vállalt, hogy a vállalat mielőbb szolgálhassa az artistaművészet és az artisták felemelkedését.

A legnépszerűtlenebb feladatok egyike annak a bizottságnak jutott, amelyik a 320 artistát tíz fizetési kategóriába sorolta be. Enélkül nem lehetett volna a vállalat alapító munkájához hozzálátni.

1953 decemberében a Párt, a Népművelési Minisztérium és a Szakszervezet nyomására a Fővárosi Tanács nagy keservesen átengedte a Fővárosi Nagycirkuszt és a Kamara Varietét a központi vállalat megalakításához.

December közepén, amikor az artisták küldöttsége Mihályfi Ernő népművelési miniszter-helyettesnél járt, már konkrét választ kapott, hogy a hön óhajtott vállalat napokon belül megalakul.

1954 január 8-án a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 540109/1/1954. sz. határozata alapján (visszamenőlegesen 1954. január 1-i dátummal) a nagy és nemes harc eredményeképpen létrejött az Országos Cirkuszvállalat, amely 320 artistát állami státuszba vett. (23. o.)

Örömmámorban úszott az artista-társadalom. (Ezt a hangulatot még az a keserűség sem tudta befolyásolni, amelyet a kategóriába sorolás jelentett bizonyos artisták részére.) Megszűnt a létbizonytalanság. Minden hónapban két alkalommal megkapta mindenki a fizetését. Nem az artisták gondját képezte többé az elhelyezkedés. A magyar artistáknak életükben először csak egyetlen gondjuk volt, hogy produkciójukat, rekvizitjukat, kosztümjeiket a kívánt követelményeknek megfelelően állandóan szereplésre kész állapotban tartsák. Ezzel valóra vált az artisták álma!

A magyar artisták sohasem felejthetik el, hogy a Szakszervezetbe való belépésük hetedik évfordulóját azért

ünnepelheti mint állami artisták, mert hazánkban, a dolgozók államában érvényesültek az alkotmányban lefektetett jogaik.

7 év alatt a Magyar Artisták Szakszervezete bebizonyította, hogy méltó volt arra a bizalomra, amelyet 1947-ben, megalakulásakor megszavaztak számára.

A hét év alatt az Artisták Szakszervezete többet tett tagjainak érdekében, mint előde, a Magyar Artista Egyesület 50 év alatt. Nemcsak egyszer és mindenkorra megoldotta a magyar artisták egzisztenciális problémáját, hanem az állami vállalat létrehozásával lerakta alapjait az artisták állandó, intézményes művészi fejlődésének.

A vállalat megalakulásakor úgy látszott, mintha a Szakszervezet életében befejeződött volna a harcok cselekvés időszaka és ezután már csak tagdíjbeszedési, üdültetési, szociális problémákat kell megoldani. Az elkövetkező évek során bebizonyosodott, hogy ez bizony nem így történt.

* *A PORONDON... a magyar artistaművészet 25 éve* A Magyar Cirkusz és Varieté Igazgatósága, Párt és Szakszervezete kiadványa (1969. novemberében meghirdetett pályázatára érkezett pályaművekből)

megjelenik minden negyedévben